

2012

Wat drijft de leraar?

Persoonlijke professionaliteit in acht portretten –
Jaarboekje 2012

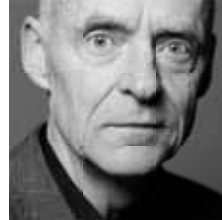

ONDERWJS **raad**

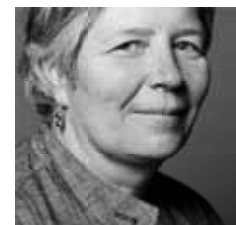

Wat drijft de leraar?

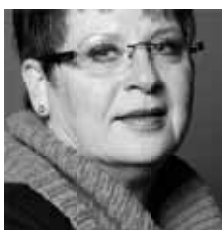
Persoonlijke professionaliteit in acht portretten – Jaarboekje 2012

“Ik wil graag anderen
aan het denken zetten”

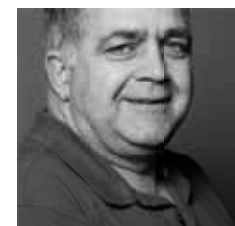

“Met goede ideeën
alléén ben je er niet”

“Als je wilt,
kun je kansen creëren”

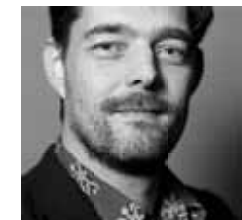
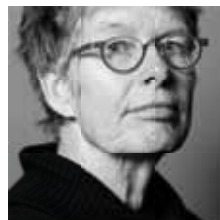
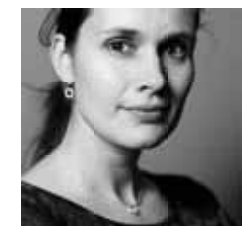
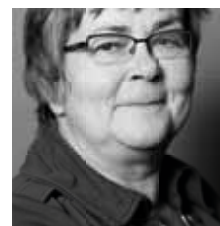

“Lesgeven is oneindig:
er is geen grens aan
wat je kunt doen”

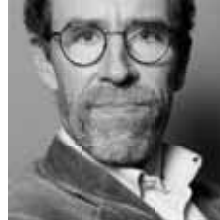

“Dit beroep
vraagt om idealen”

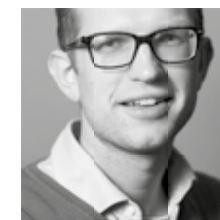

“Als het moet, begin
ik ieder uur opnieuw.
Zonder rancune”

“Het liefst geef ik les op persoonlijkheid en karakter”

“Congruent zijn; dat is belangrijk”

Lerarendiner bij de Onderwijsraad
in Rotterdam, december 2012

Inhoud

Het thema van 2012 Wat drijft de leraar?	8
Het thema nader verklaard Geert ten Dam: “Wat leraren drijft, mag wel eens in de schijnwerpers”	10
Pieter Wisse, Christelijke Scholengemeenschap Walcheren “Ik wil graag anderen aan het denken zetten”	14
Hester IJsseling, basisschool De Kleine Reus, Amsterdam “Met goede ideeën alléén ben je er niet”	18
Tom van Eijk, Oostvaarders College, Almere “Het liefst geef ik les op persoonlijkheid en karakter”	22
Klaas Heemskerk, Stedelijk Gymnasium Leiden “Lesgeven is oneindig; er is geen grens aan wat je kunt doen”	26
Imane Bentaher, Sweelinck College, Amsterdam “Dit beroep vraagt om idealen”	30
Marcel Janse, OdyZee College, Kloetinge “Als het moet, begin ik ieder uur opnieuw. Zonder rancune”	34
Hilde Rotmensen, Alfa-college Hardenberg “Als je wilt, kun je kansen creëren”	38
Lonneke Vermeulen, basisschool NSV2, Nijmegen “Congruent zijn; dat is belangrijk”	42
Tot slot	46
Lijst van uitgebrachte adviezen en verkenningen in 2012	47

**THE LESSON GOT
MORE INTERESTING
AFTER
THE TEACHER
LOOKED OUT OF THE
WINDOW**

Loesje

Het thema van 2012

Wat drijft de leraar?

Leraren doen hun werk op een persoonlijke manier. Dat is altijd zo geweest. U herinnert zich vast een leraar uit uw eigen schooltijd die op aansprekende wijze les gaf. Dat was meestal iemand die even uit het raam had gekeken. Die zijn blikveld op de een of andere manier had verruimd, of die durfde te reflecteren op zijn eigen didactisch handelen.

Wat nu anders is dan – pakweg – twintig jaar geleden, is dat die eigen aanpak steeds belangrijker wordt in het onderwijs. Lesgeven *zonder* een blik uit het raam te werpen, is niet meer mogelijk.

Nog niet zo lang geleden hadden leraren een vanzelfsprekend gezag. Dat werd gedragen door de school, de ouders, de kerk of andere maatschappelijke instituties. Ook het normen- en waardenpatroon van waaruit werd lesgegeven, was helder en eenduidig.

Dat is niet meer zo. Het gezag van de leraar is niet langer vanzelfsprekend. Hij (of zij) moet het steeds opnieuw verwerven. Hij staat ook niet langer in een vastomlijnde traditie. Zijn levensvisie kan verschillen van die van de leerling of van de ouders. Daar komt nog bij dat de buitenwereld snel verandert. Voortdurend moeten leraren hun onderwijs daarop aanpassen. Terwijl routines dus steeds minder houvast bieden, moeten leraren snelle afwegingen kunnen maken en direct kunnen handelen. De visie van waaruit ze dat doen, bepaalt deels het onderwijs.

Alle reden dus om de persoonlijke kant van het beroep te belichten. De Onderwijsraad werkte daaraan in 2012, vandaar dat het thema centraal staat in dit jaarboekje. De raad bereidde de verkenning *Leraar zijn. Meer oog voor persoonlijke professionaliteit* voor, die tegelijk met dit jaarboekje verschijnt. De verkenning zwengelt de discussie aan over wat moderne professionaliteit van leraren precies is. Dit jaarboekje 2012 illustreert het onderwerp met een serie portretten. Acht leraren uit verschillende onderwijssectoren vertellen wat hen drijft en waar ze voor staan. Raadsvoorzitter Geert ten Dam vertelt in het openingsinterview waarom persoonlijke professionaliteit ertoe doet in het onderwijs.

Ter voorbereiding op de verkenning en het jaarboekje sprak de raad met 140 leraren: tijdens werkbezoeken én tijdens twee diners die hij organiseerde in Rotterdam en Zwolle.

De Onderwijsraad dankt de geportretteerde leraren bijzonder hartelijk voor hun openhartigheid.

Het thema nader verklaard

Geert ten Dam: “Wat leraren drijft, mag wel eens in de schijnwerpers”

Er is veel aandacht voor het lerarenberoep, zowel bij beleidsmakers als in de media. Die aandacht gaat vooral uit naar de arbeidsvoorwaarden. Terwijl leraren behoefte hebben aan meer erkenning voor hun dagelijkse werk. Geert ten Dam, voorzitter van de Onderwijsraad: “Het is tijd om de inhoudelijke kant van het beroep beter te belichten”.

“Uit allerlei onderzoeken weten we dat leraren heel belangrijk zijn voor de leerprestaties van leerlingen”, zegt Geert ten Dam. “Maar als we de kwaliteit van het beroep willen verbeteren, dan richt de discussie zich op opleidingseisen, het lerarenregister, de cao of de beloning. Die randvoorwaarden zijn belangrijk, maar wij willen het óók graag hebben over de inhoud van het beroep. Wat betekent het om in deze tijd leraar te zijn? Wat drijft de mensen voor de klas? Waar lopen ze tegenaan en hoe gaan ze daarmee om?” Deze kant van het verhaal is volgens Ten Dam in beleidsvoorstellen en onderzoeksrapporten een witte vlek. Terwijl leraren niet alleen vragen om betere arbeidsvoorwaarden, maar ook – of misschien wel juist – om meer erkenning van de complexiteit van hun beroep.

De Onderwijsraad maakt in de verkenning *Leraar zijn. Meer oog voor persoonlijke professionaliteit* het onderscheid tussen enerzijds collectieve waarden van de school en de

beroepsgroep, en anderzijds de missie van individuele leraren. Waarom is dat nodig bij het denken over professionaliteit van leraren? Geert ten Dam: “Het is belangrijk om het verschil te maken. We stellen in de verkenning dat er een verbinding moet zijn tussen algemene onderwijsdoelen aan de ene kant, en de doelen die leraren zichzelf stellen aan de andere kant. De eigen normen en waarden van leraren zijn een belangrijk onderdeel van hun professionaliteit. Het beroep is complex. Er wordt een groot appel gedaan op het individuele beoordelingsvermogen van leraren. Zij schatten voortdurend situaties in en handelen daarnaar. Vanuit welke visie ze hun beslissingen nemen, bepaalt deels het onderwijs. Zeker omdat het gezag van leraren niet langer vanzelfsprekend is. Ze moeten het in elke groep, in iedere samenwerking, opnieuw verwerven. Leraren zijn niet alleen maar uitvoerders van overheidsdoelen. Voor een goed begrip van de dagelijkse lespraktijk moet je daarnaar kijken. Dat mag wel eens in de schijnwerpers.”

Naam

Geert ten Dam (54)

Functies

Voorzitter Onderwijsraad (sinds januari 2011)

Hoogleraar onderwijskunde Universiteit van Amsterdam (sinds 1999)

Nevenfuncties

Lid van de raad van toezicht van het Regio College voor Beroepsonderwijs en Educatie Zaanstreek-Waterland, lid van de raad van toezicht van het Nationaal Onderwijsmuseum in Dordrecht, lid van de wetenschappelijke en maatschappelijke adviesraad van de Universiteit voor Humanistiek

Eerdere functies

Docent aan de Hogeschool van Amsterdam, rector van het Instituut voor de Lerarenopleiding in Amsterdam en voorzitter van de afdeling Pedagogiek, Onderwijskunde en Lerarenopleidingen van de Universiteit van Amsterdam

Opleiding

Verenigingsleider gymnastiek, doctoraal andragogie (afstudeerrichting volwasseneneducatie), eerstegraads lesbevoegdheid filosofie, PhD sociale wetenschappen

Burgerlijke staat

Gehuwd, twee kinderen

‘Waaromvraag’

Algemene onderwijsdoelen kunnen verbonden worden aan individuele doelen door leraren meer te betrekken bij het ontwikkelen van onderwijsvisies. Ten Dam: “De overheid scherpt normen aan, maar de ‘waaromvraag’

wordt nauwelijks gesteld. Wat willen we precies voor onze leerlingen?” De Onderwijsraad vindt dat scholen, Inspectie en overheid daar te weinig over praten. Leraren kunnen in dit gesprek een belangrijke rol spelen. Maar om onderwijsdoelen te realiseren hebben ze ruimte nodig. Voorzitter Ten Dam: “Een leerkracht van een basisschool vertelde me dat ze iedere dag een bepaald aantal ‘rekenminuten’ moest maken. Maar het gaat er natuurlijk om dat ze haar leerlingen leert rekenen. Ze moet daarvoor een manier kunnen zoeken die zinvol is. Goede leraren creëren die ruimte. Ze wijken af van de norm als de situatie daarom vraagt en verantwoorden dat.” Op hun beurt hebben leraren de school, de overheid en de ouders nodig om hun eigen doelen te verwezenlijken. “Het is een tweerichtingsverkeer. In de praktijk vindt die professionele dialoog te weinig plaats.”

De verkenning van de raad maakt de toegenomen complexiteit van het beroep zichtbaar. Leerlingen, ouders en scholen zijn veranderd. Zoals gezegd, leraren hebben geen vanzelfsprekend gezag meer. Bovendien moeten ze meer dan vroeger maatwerk kunnen leveren: voor leerlingen met een achterstand, voor hoogbegaafden, voor

leerlingen met een beperking of een gedragsprobleem. “Differentiëren is het *buzzword*”, zegt Geert ten Dam. Dan zijn er nog de ouders van leerlingen en studenten, die veel-eisender zijn geworden. Ten Dam ondervond dat aan den lijve als bestuurder van een basisschool. “Ouders zijn mondig en steeds vaker hoger opgeleid dan de leraar. Ook zij vinden gezag niet iets vanzelfsprekends. Ze zijn sterk betrokken bij hun kinderen en werken vaak goed samen met leraren. Maar ze kunnen ook behoorlijk intimiderend communiceren. Dan luistert het heel nauw hoe je daarmee omgaat.” Tot slot moeten leraren meer dan vroeger kunnen netwerken: bijvoorbeeld met sportverenigingen, culturele instellingen, bedrijven, hulpverleners of de politie. De omgeving van de school is dynamischer en onvoorspelbaarder geworden.

Geen blauwdruk

Het hedendaagse onderwijs vraagt dus nogal wat van individuele leraren. De Onderwijsraad wil bespreekbaar maken hoe de beroepsgroep daarmee om kan en wil gaan. De raad geeft in de verkenning geen concrete adviezen, maar formuleert punten voor discussie. Eén daarvan is dat scholen en leraren meer moeten kunnen inspelen op lokale omstandigheden. Het is anders lesgeven in Amsterdam dan op Vlieland. Ten Dam: “Er is geen blauwdruk voor het handelen van leraren. Om kwaliteit te kunnen leveren is dus professionele ruime nodig. Leraren moeten snelle keuzes kunnen maken in specifieke situaties. Ze moeten letterlijk kunnen *wheelen* en *dealen*. Daar heb je praktische wijsheid voor nodig, en die ontstaat door de combinatie van kennis, visie, ervaring en passie. Ook heel belangrijk is het vermogen om je te blijven ontwikkelen. Om zo goed mogelijk onderwijs te geven, moet je als leraar bij maatschappelij-

ke en vakinhoudelijke ontwikkelingen aansluiten. Houd je vakliteratuur bij en pas de kennis daaruit flexibel toe. Dat is ingewikkeld, maar het hoort bij hoger opgeleiden. Een docentengroep die niet leest, is niet meer van deze tijd. Als beroepsgroep zou je moeten zeggen: daar nemen we afscheid van. We houden onze normen scherp.”

Kritisch blijven

De raad vindt ook een kritische en onderzoekende houding van leraren onontbeerlijk, zeker voor wie een eigen visie op onderwijs wil ontwikkelen. Daar mag in de opleiding en in de nascholing best meer aandacht voor zijn. Ten Dam: “Je moet het bij tijd en wijle oneens kunnen zijn met collega’s en de schoolleiding. Tegelijkertijd moet je kunnen functioneren binnen wat is afgesproken, met de school of met beleidsmakers. Je bent altijd onderdeel van een team. Je moet dus met elkaar in gesprek en samen kritisch blijven kijken of het anders kan. Als moderne professional kun je niet meer zeggen: de schoolleiding zoekt het maar uit, ik trek de deur dicht en doe het op mijn manier.” Een goede schoolleider maakt op zijn of haar beurt gebruik van de missie en de kennis van leraren. Ook beleidsmakers kunnen dat beter doen.

Ten Dam hoopt dat de verkenning de discussie over wat eigentijdse professionaliteit is, aanzwengelt. “Zo’n discussie laat zien wat er allemaal bij komt kijken als je voor de klas staat. Daarmee ontstaat er vanzelf meer erkenning. Dat willen we graag bereiken, want het is een uitdagend en prachtig vak.”

Pieter Wisse, docent/onderzoeker wiskunde, Christelijke Scholengemeenschap Walcheren

“Ik wil graag anderen aan het denken zetten”

Pieter Wisse, wiskundedocent op een havo/vwo-school in Middelburg, houdt zijn leerlingen voor dat weinig dingen onmogelijk zijn. Komt iemand zijn les binnen met het idee dat hij er niets van kan, dan gaat Wisse rechtop zitten. “Leerlingen lol zien krijgen in iets waar ze aanvankelijk niks mee konden, dat is het mooiste dat er is.”

Natuurlijk, het is heel leuk om getalenteerde leerlingen les te geven. Maar nog leuker vindt Pieter Wisse het om te zien hoe iemand zónder talent voor wiskunde de stof onder de knie krijgt. “Alle leerlingen hebben bepaalde talenten. Ik help ze nadenken: wie zijn ze en wat willen ze worden? Dat kan ze motiveren om dingen te doen die ze niet leuk vinden, of die moeilijk zijn. Dat is mijn persoonlijke drijfveer. Als iemand vraagt ‘Wat heb ik eraan?’ dan neem ik veel tijd om dat uit te leggen. Het liefst klassikaal. Je krijgt meer diepgang in zo’n gesprek als er meerdere leerlingen bij betrokken zijn. Dat vind ik hartstikke leuk. Dan vliegt zo’n les voorbij.”

Vijfentwintig jaar staat Wisse nu voor de klas. Inmiddels is hij niet alleen opgeleid als docent, maar ook als onderzoeker. Zijn lange loopbaan in het onderwijs maakte die ontwikkeling mogelijk. “Als je net voor de klas staat, ben je erg met de vakinhoud bezig. Hoe kun je het zo goed mogelijk uitleggen? Als dat steeds makkelijker gaat, krijg je meer tijd voor de groepsdynamiek. Die leer je bespelen. Toen ik dat kon, werd het tijd om buiten mijn vakgebied te kij-

ken.” Wisse volgde, aangemoedigd door de schoolleiding, een masteropleiding aan de Universiteit van Amsterdam. Dertig docenten uit het hele land werden opgeleid om onderzoek te doen naar wat wel en niet werkt in het onderwijs. Wisse: “Het was een pittige opleiding, maar heel erg leuk. Nu ben ik elke woensdag uitgeroosterd om onderzoek te doen. Heel interessant.”

Gedemotiveerd

Deze nieuwe kant van het werk heeft Wisse’s kijk op onderwijs veranderd. Zo heeft hij onderzoek gedaan naar eenzijdig getalenteerde leerlingen: leerlingen die goed zijn in bètavakken, maar slecht in taal (of andersom). De goede bètaleerlingen kunnen na de brugperiode niet naar het vwo omdat ze te laag scoren op taal. Maar op de havo zijn ze nog steeds niet goed in de taalvakken, terwijl ze voor de bètavakken nauwelijks iets hoeven te doen. Wisse: “Die leerlingen raken gedemotiveerd. Dat is zichtbaar in de interviews die ik hield met oud-leerlingen en die ik op film heb gezet. Het heeft mij aan het denken gezet. We moeten volgens mij meer de nadruk leggen op wat leerlingen

Naam

Pieter Wisse (46)

School

Christelijke Scholengemeenschap Walcheren in Middelburg (onder- en bovenbouw, sinds 1989 op (voorlopers van) deze school)

Nevenfuncties

Bestuurslid stichting Leraren met Lef (de stichting maakt wetenschappelijk onderzoek toegankelijk voor het onderwijsveld en stimuleert docenten om onderzoek te doen), begeleider van studenten die onderzoek doen voor hun masteropleiding, vakgroepvoorzitter, voorzitter docentenraad, onderwijsontwikkelaar, voorlichter basisschoolleerlingen

Eerdere functies

Begonnen als docent op de Klarenbeek LTS, wiskundeleraar op havo/vwo, docent lerarenopleiding wiskunde Hogeschool Rotterdam & Omstreken

Opleiding

Pabo, MO-A (tweedegraads bevoegdheid), eerstegraads lerarenopleiding, ingenieursopleiding bedrijfswiskunde, master Academisch Meesterschap

Burgerlijke staat

Gehuwd, vier kinderen

wél kunnen. Ik ben het contact met hen nog belangrijker gaan vinden." Een ander voorbeeld is het toetsbeleid op Wisse's school. Toen hij dat tegen het licht hield, bleek dat leerlingen bij de vreemde talen snel een onvoldoende haalden

voor een toets. Ook als ze meer dan de helft van de opgaven goed hadden. "Leerlingen die niet goed zijn in talen, gingen door de manier van beoordelen al vóór de herfstvakantie naar huis met onvoldoendes. Dat doet iets met leerlingen. Terwijl in ons schoolplan staat dat we jongeren een oefenplaats willen bieden." Uiteindelijk is het toetsbeleid voor de vreemde talen op de Christelijke Scholengemeenschap Walcheren aangepast.

Wisse moet wel eens zoeken naar wegen om zijn onderzoeksresultaten onder de aandacht van zijn collega's te krijgen. "Iedereen heeft een volle agenda, dat begrijp ik goed. Maar ik wil graag anderen óók aan het denken zetten. Daar moet ik dus een beetje handig in opereren. Daar komt bij dat docenten gaandeweg hun eigen manier van werken hebben ontwikkeld. Het is gewoon lastig om dat te veranderen. Het is geen onwil." Zelf zou hij het liefste zien dat alle klaslokalen opengaan en iedereen bij elkaar kan kijken, omdat dat een *boost* geeft. Hij pleit er niet voor om alles uiteindelijk hetzelfde te doen, maar om van elkaar te leren.

Omslag

In al die jaren dat Wisse voor de klas staat, is niet alleen hij veranderd. Ook het onderwijs zelf heeft een ontwikkeling doorgemaakt. Veel meer dan vroeger staat de leerling centraal. "Vroeger moest een leerling zich aanpassen aan het aanbod. Nu is het andersom. In mijn beginjaren had ik als mentor zo'n vier leerlingen in een klas waar iets bijzonders mee was. Nu zijn er in een klas van vijftientig leerlingen vier waarover *niets* gemeld wordt bij de overdracht. Het gaat om heel verschillende dingen: dyslexie, dyscalculie, de scheiding van ouders, autistische stoornissen, noem maar op." Als docent kost die omslag Wisse veel energie. Maar hij ziet ook een andere kant. Hij heeft vier kinderen, waaronder een dochter met dyslexie. "Als ouder vind ik het heel fijn dat de school van mijn dochter rekening houdt met haar handicap."

Dat neemt niet weg dat scholen duidelijker kunnen laten zien waar ze voor staan. Wisse merkt op dat zijn school – net als veel andere – soms te veel meegaat in de concurrentiestrijd om nieuwe leerlingen. "Wij hebben een bèta-profiel. We gaan nu ook tweetalig onderwijs aanbieden en we doen extra's op het gebied van sport, en van kunst en cultuur. Dat kost veel energie. Ik zou zeggen: houd het simpel. Kies één duidelijk profiel en zet in op kwaliteit. Kinderen en ouders hebben dan wat te kiezen. Misschien heb je over tien jaar wat minder leerlingen ja, maar als je dat nu al weet, dan zie ik het probleem niet."

Rust

Het onderwijs kost veel energie, dus de leraar moet zich opladen. Wisse doet dat door vier keer per week hard te lopen. Hij is ook een fervent schaatser. Het helpt dat hij op

school voldoende vrijheid en vertrouwen krijgt. Daarnaast heeft hij dus de woensdagen voor studie. "Rust is belangrijk. Maar de tijd blijft beperkt hoor. Als leraar heb je zo'n vijftientig contacturen, veel dus. Dan heb je nog vergaderingen, correctiewerk, ouderavonden... En dan doe ik wiskunde met mijn ogen dicht, lesvoorbereidingen kosten mij tegenwoordig minder tijd. Beginnende docenten zijn vaak doodop. Ik kan me voorstellen dat die geen tijd meer hebben om 's avonds of in het weekend nog iets aan hun ontwikkeling te doen." Begrijpelijk, maar jammer. Ontwikkeling heeft Wisse zelf veel opgeleverd. Via zijn onderzoeksnetwerk (zie kader) heeft hij contacten met docenten van verschillende scholen uit het hele land. "Die inspireren mij bijzonder."

Hester IJsseling, leerkracht en bouwcoördinator basisschool De Kleine Reus in Amsterdam

“Met goede ideeën alléén ben je er niet”

Hester IJsseling hing een succesvolle academische carrière aan de wilgen. Tien jaar geleden koos ze voor een baan in het basisonderwijs. Toch is de link met haar eerdere loopbaan als filosofe en onderzoeker nooit ver weg. “Ik blijf mezelf en anderen vragen stellen. Als leerkracht moet je weten waar je voor staat.”

Wanneer ben je als juf goed bezig? Die vraag stelt Hester IJsseling zichzelf dagelijks. Ze heeft gemerkt dat lang niet iedereen in het onderwijs dat doet. Dat verbaast haar, want ze gaat ervan uit dat mensen invloed willen hebben op hun dagelijkse werk. “Ik zie leraren zich boos maken over ideeën die van de overheid of van adviesorganen komen. De klacht is: de bedenkers staan niet voor de klas en wij zijn slechts uitvoerders. Maar leraren kunnen zelf vaak niet goed vertellen hoe ze het wél willen hebben. Erger nog: velen denken er niet over na.”

Trots

Niet dat de vraag ‘waar sta je voor?’ makkelijk te beantwoorden is. Wat IJsseling in elk geval nastreeft, is dat haar onderwijs kinderen doet ontdekken waar ze goed in zijn. Ook de leerlingen moeten zichzelf vragen leren stellen, zoals: waar ben ik trots op? Ze vertelt over een schrijfpoddracht voor groep 4. IJsseling vroeg de kinderen te schrijven over iets dat ze in de winter buiten hadden gedaan. De kinderen praatten er eerst over in tweetallen. “Ik zei tegen ze: vertel maar wat dat voor iets is, een rode piste.

Schrijf het zo op dat een ander het voor zich ziet. Ik kijk naar de inhoud, niet naar de spelling. Vervolgens schreef een jongen die altijd slecht scoort op taaltoetsen, een prachtig verhaal. Hij was heel enthousiast en had veel risico genomen. Hij was hartstikke trots. Als je ze de kans geeft om te genieten van wat ze kunnen, dan ben je goed bezig, denk ik.”

Daarvoor is wel ruimte nodig in het onderwijs. IJsseling denkt dat die er is. “Veel collega’s hebben het gevoel dat er van alles moet, dat ze geen ruimte hebben voor een eigen aanpak. Te weinig wordt de vraag gesteld: maar van wie moet dat dan? Als jij weet wat je wilt en je kunt het goed uitleggen, dan moet er niet zoveel. Zeker als je schoolleider het steunt. Dan hoeft je niet mee in de toetsgekke, het opbrengstgericht werken of de aandacht voor rekenen en taal.” IJsseling denkt dat meer inzicht in het toetsingskader van de Inspectie zou kunnen helpen, want dat is minder rigide dan wordt gedacht. Ze wijst op het kopje ‘Pas toe of leg uit’.

Naam

Hester IJsseling (45)

School

Openbare basisschool De Kleine Reus in Amsterdam (leerkracht groep 4 en bouwcoördinator, sinds zomer 2011)

Nevenfuncties

Edublogger (zie: hesterij.blogspot.com en hetkind.org) en twitteraar (@hesterij), 'voortrekker' van de Stichting Beroepseer

Eerdere functies

Assistent in Opleiding aan de Universiteit van Amsterdam (gepromoveerd in de filosofie), onderzoeker Radboud Universiteit Nijmegen, publicist, leerkracht op een basisschool in Amsterdam, organisator van het Socratisch Lokaal (bijeenkomsten waarin leerkrachten reflecteren op onderwijsvragen)

Opleiding

Doctoraat filosofie, pabo

Burgerlijke staat

Gehuwd, twee kinderen

Grote mond

Op haar huidige school wordt zo'n inhoudelijk standpunt gewaardeerd. Haar schoolleider is 'niet bang voor iemand met een grote mond'. De leerkrachten praten onderling veel over het onderwijs. Ze maken plannen met el-

kaar. Op IJsselings vorige school heerste een ander klimaat. "In de pauzes ging het over diëten. En het werd als storend gezien dat ik overal over nadacht." De schoolleiding kon daar niet mee omgaan en ze had daardoor ook een onaangename ervaring met het bestuur.

Op zoek naar meer waardering en invloed kwam IJsseling uit bij De Kleine Reus. Nu staat ze twee dagen voor de klas en houdt ze zich als bouwcoördinator bezig met het concept van waaruit de school werkt: ontwikkelingsgericht onderwijs. Kort gezegd gaat dat ervan uit dat kinderen van nature nieuwsgierig zijn en zelfvertrouwen hebben. Ze zien anderen dingen doen die ze willen leren, en daarmee is hun ontwikkeling te stimuleren. IJsseling verdiepte zich enthousiast in het concept. "De theorie is altijd dichtbij. Ik lees veel over hoe kinderen leren in spelsituaties of in interactie met de leerkracht. Heel interessant."

Als bouwcoördinator is het haar taak het onderwijsconcept levend te houden in de school. Ze is zich ervan bewust dat haar honger naar kennis intimiderend kan zijn voor collega's. En dat ze soms te snel gaat. "Dan weet ik

waar ik heen wil, maar zijn de anderen nog niet zo ver. Ik wil bijvoorbeeld graag een registratiesysteem gebruiken om observaties van leerlingen in op te slaan. Het is een goed instrument om de ontwikkeling van kinderen mee te volgen, als tegenwicht tegen de meetmanie. Je kunt aan de inspectie laten zien dat zo'n jongen die een E scoort op de Cito, wel een prachtig verhaal kan schrijven over een rode piste. Daarmee kun je je aanpak verantwoorden. Maar de leerkrachten zien het als 'weer iets dat moet'. Met goede ideeën alléén ben je er niet. Je moet ook geduld hebben en stapje voor stapje kunnen gaan."

Zwakke tonen

Als leerkracht maakte IJsseling een grote sprong voorwaarts op De Kleine Reus. Dat is deels te danken aan de coaching die ze er kreeg. "We hebben een goede adjunct-directeur die ook leerkrachtbegeleider is. Ik was na twee dagen voor de klas steeds zo moe, het kostte me te veel energie. Ik vroeg om begeleiding. Zo'n vraag stel je pas als je weet dat er adequaat op gereageerd kan worden. Je toont toch je zwakte. Op mijn oude school kreeg ik daar niets voor terug."

De adjunctdirecteur keek niet alleen naar wat beter kon, maar legde ook de nadruk op wat er wél goed ging. IJsselings kracht is dat ze de kinderen heel serieus neemt. Een verbeterpunt was dat ze meer tempo moest leggen in haar instructies, zodat de kinderen alert zijn en niks willen missen. Nog belangrijker is dat ze dankzij de coaching écht de leider is geworden in de klas. "Daar had ik een blokkade voor. Als twee jongens de hele dag aan het flikflooiën waren, dan zag ik daar als mens de aardigheid wel van in. Wie was ik om zo'n vriendschap te onderbeken? Maar als juf

vind ik het natuurlijk storend. De coach maakte me ervan bewust dat ik het recht heb om te zeggen: en nu luisteren jullie naar mij. Er is echt een knop omgegaan. Ik heb de regie. Je moet op zo'n dag wel honderd knopen doorhakken. Er is niet altijd tijd om na te denken."

Het meest gelukkig is IJsseling als ze in kleine groepjes echte gesprekken kan voeren met kinderen. Ze probeert zulke momenten te creëren tijdens zelfstandig werken, met hulp van klassenassistenten en ouders. "Anders ben je alleen de grote groep aan het managen. Je communiceert vooral over het proces: 'pak je schrift' en 'wees nu stil'. Terwijl ik de kinderen juist wil beschermen tegen de druk om je in een groep te conformeren. Je mag zijn wie je bent. Dat is wat ik mee wil geven."

Tom van Eijk, docent consumptieve technieken, Oostvaarders College in Almere

“Het liefst geef ik les op persoonlijkheid en karakter”

Hij is ooit het onderwijs ingegaan om jongeren enthousiast te maken voor het ‘mooiste vak ter wereld’: koken. Dertig jaar later gaat Tom van Eijk, vmbo-docent consumptieve technieken, nog altijd met plezier naar school. Hij organiseert graag speciale projecten voor zijn leerlingen. Want leren is nuttig, maar het moet óók leuk zijn.

“Deze mensen zijn gewend om uit eten te gaan”, zegt Van Eijk, wijzend op de gasten in de businesslounge van eerstedivisievoetbalclub Almere City. Het is vrijdagavond, vlak voor een thuiswedstrijd. Van Eijks leerlingen (derde en vierde leerjaar vmbo-kader) hebben voor de gasten van de businessclub de maaltijd gekookt. Ze serveren hem nu uit. Van Eijk wil dat ze in echte situaties ervaren wat snelheid, stressbestendigheid en gastvrijheid is. Vandaar dat hij de samenwerking heeft gezocht met de voetbalclub. Leerlingen gaan, gekleed in witte blouses en rode voorshorten, enigszins verlegen rond met flessen wijn en mooi opgemaakte borden.

Tom van Eijk geniet zichtbaar van de entourage. Als banketbakker koos hij voor het onderwijs, omdat hij vond dat zijn jongere collega’s het vak niet goed beheersten. Spijt van die keuze heeft hij geen moment gehad. Maar in een restaurant dat in vol bedrijf is, slaat zijn horecahart toch sneller. En dat is precies wat Van Eijk wil overbrengen: pas-

sie voor het vak. Een vak dat niet alleen mooi is, maar ook hard. “Er staat geen stoel in de keuken”, zegt hij. “En als iedereen vrij is, moeten koks werken. Wij zoeken naar leerlingen die al van jongs af aan de keuken of het restaurant in willen. Naar echte horecadiertjes dus, die *teamplayers* kunnen worden.”

Machtsmiddelen

Wie denkt aan dit profiel te voldoen, kan rekenen op de onverdeelde aandacht van docent Van Eijk. Binnen de klas regeert hij met strenge hand. “Het liefst geef ik les op persoonlijkheid en karakter. Ik ben open en eerlijk en ik steek veel tijd in gesprekken met leerlingen. Maar soms zijn machtsmiddelen nodig. Wij hebben nogal wat strenge regels in de keuken. Ben je je koksbus vergeten? Jammer dan. Je komt de keuken niet in. Ook niet als we de hele middag koken.”

Naam

Tom van Eijk (55)

School

Oostvaarders College in Almere, vmbo kader en basis (bovenbouw, sinds 1997)

Nevenfuncties

Onder andere: projectleider internationalisering afdeling Horeca, contactpersoon samenwerkingsverband Oostvaarders College en ROC Flevoland, contactpersoon consortium vmbo-mbo stimuleringsinitiatief, mede-initiatiefnemer VM2-traject Horeca, stagecoördinator, examencoördinator

Eerdere functie

Leraar ambachtsschool in Utrecht, leraar vmbo in Utrecht

Opleiding

Diverse banketbakkersopleidingen, avondopleiding mavo, havo, lerarenopleiding (tweedegraads), diverse avondopleidingen, waaronder in de horeca, broodbakken, handelskennis en praktijklessen huishoudkunde

Burgerlijke staat

Alleenstaand, één zoon

Van Eijk vindt het prettig als leerlingen hem aardig vinden, maar het is geen doel op zich. Liever is hij consequent – al betekent dat niet dat hij nooit flexibel is. “Soms pas ik ‘Eijkmiles’ toe. Als iemand het heel goed doet, wie ben ik dan

om te straffen? Binnen ons team van drie docenten ben ik wel de strengste. Maar de leerlingen kunnen altijd bij een van ons terecht.”

Buiten de klas is Van Eijk bijzonder actief voor zijn leerlingen. Diverse activiteiten en projecten zette hij in gang. Het koken voor de voetbalclub is daar een voorbeeld van. Net als een uitwisselingsproject dat hij organiseerde met vier scholen uit vier verschillende landen. Hun leerlingen namen deel aan een kookcompetitie. De *grande finale* vond plaats in Brussel, tijdens een diner voor Europarlementariërs. Ook zette Van Eijk samen met een collega én het ROC Flevoland een verkort vmbo/mbo-traject op, om schooluitval te voorkomen.

Bed in de school

Van Eijk, lachend: “Er gaat veel tijd zitten in, ja. Ik zeg wel eens dat ik mijn bed in de school kan zetten. Maar je krijgt er ook veel voor terug. Toen we voor het uitwisselingsproject kookten in Italië, namen we de leerlingen mee naar de toren van Pisa. Op zulke plekken komen ze anders nooit. Een van de leerlingen noemde die week ‘de mooiste tijd

van haar leven'. Dan is zo'n project voor mij geslaagd. En voor de businessclub van Almere City staan ze in de rij. Leerlingen vragen wanneer ze mogen helpen. Dan weet je dat je goed bezig bent."

"Het mooiste is als je ze ziet groeien. Als het lukt om in de keuken van de voetbalclub een echt team te maken van de koks. Dan zit ik 's avonds op de bank en denk ik: yes! We doen het met z'n drieën hoor. En we krijgen veel waardering van de schoolleiding. We hebben een heel vooruitstrevende school."

Terwijl Van Eijk enthousiast praat over zijn werk, geeft hij losjes aanwijzingen aan de leerlingen die in de businessclub bedienen. Zo gemakkelijk is het lesgeven hem niet altijd afgestaan. Hij heeft veel tijd gestoken in zijn eigen scholing (zie kader). "Goed voor je algemene ontwikkeling", zegt hij. "Noodzakelijk ook, als je jonge mensen iets wilt leren. Maar hoe je moet reageren als een leerling een ei stukslaat op je werkkoffer, dat leer je niet op de opleiding. Je reageert op zo'n moment vanuit jezelf. En je hoopt maar dat het goed is. Ik heb wel eens een uiterst onrustige jongen een zacht tikje tegen zijn hoofd gegeven. De hele klas begon te lachen. Daarmee was het klaar."

Van Eijks manier van lesgeven is in al die jaren veranderd. Vond hij vroeger dat het eindproduct er tiptop uit moest zien, nu ligt de nadruk meer op het leerproces. "Het gaat om het plezier dat de leerlingen hebben in koken. En om de trots dat ze het zelf hebben gedaan. Ik help ze, maar ik neem hun werk niet meer over. Ik besef meer dan vroeger dat we leerlingen basisvaardigheden bijbrengen. Kok worden ze pas in de praktijk. Verder heb ik geleerd ze direct

te corrigeren, ook als ze serveren in de businessclub. Dat vinden ze niet leuk. Maar als ik het een paar dagen later op school doe, gaan ze in discussie. Dan heb ik het niet goed gezien."

Muren afbreken

Het vak is zwaarder geworden, vindt Van Eijk. Hij is nu meer dan vroeger tijd kwijt aan vergaderingen over zorgleerlingen. Daarvan zijn er steeds meer. Maar ook de kinderen die geen extra zorg nodig hebben, vragen meer tijd. "Ze hebben minder kennis. Terwijl ze meer moeten kunnen: rekenen, Engels, economie. Ik begrijp wel dat die vakken nu belangrijk zijn. Maar er zijn minder praktijkgerichte uren. Ik zou het liefst zien dat mijn collega's van de algemeen vormende vakken het restaurant in komen. Ga maar rekenen met gewichten en inhoudsmaten. Maak zichtbaar wat ze eraan hebben. Maar ja, muren afbreken is in het onderwijs niet makkelijk."

Van Eijk ziet ook een veranderende houding bij ouders. "Ik leerde vroeger moeilijk. Mijn ouders hielpen altijd bij mijn schoolwerk. In het vmbo zijn ouders nu minder betrokken. Ik vind dat onze leerlingen veel op straat zijn. Ze worden minder gecontroleerd. Maar ouders komen wel verhaal halen als ik streng ben geweest."

Zwaar of niet, naast koken blijft lesgeven Van Eijks passie. "Ik zal altijd mijn best blijven doen jonge mensen goed terecht te laten komen. In dat opzicht is er niks veranderd. Een diploma is zó belangrijk."

Klaas Heemskerk, docent Nederlands aan het Stedelijk Gymnasium Leiden

“Lesgeven is oneindig: er is geen grens aan wat je kunt doen”

Hij heeft geleerd om zijn zelfspot te laten varen bij het lesgeven. Als hij zichzelf niet serieus neemt, waarom zouden zijn leerlingen dat dan wel doen? Klaas Heemskerk, docent Nederlands in Leiden, is van nature ‘redelijk vriendelijk’ en op samenwerking gericht. Maar in de klas is hij soms streng.

Thuis heeft hij drie jonge kinderen. Hij telt wel eens tot drie als hij wil dat ze iets doen dat zij niet willen. “Dat helpt bij gymnasiasten ook nog wel eens”, zegt Heemskerk lachend. Al doet hij het niet graag. Zijn natuurlijke neiging is om niet snel ergens een probleem van te maken. Hij geeft het liefste les vanuit een zekere zelfironie. “Ik zet mezelf graag neer als onwetend, om de leerlingen meer de ruimte te geven. Zo van: jullie moeten zorgen dat je altijd alles bij je hebt, want ik raak het zéker kwijt. Maar ik heb gemerkt dat het een vertekend beeld geeft van mij en van mijn vak. Nietzsche zei het al: wie werkelijk leraar is neemt alles – ook zichzelf – alleen met het oog op zijn leerlingen serieus.” En dus moeten leerlingen zich (bijvoorbeeld) na drie tussenuren melden in zijn les. Heemskerk staat niet meer toe dat ze het werk uit dat uur eerder doen. De les is belangrijk, en dat straalt hij uit.

Overgekwalificeerd

Misschien is bescheidenheid wel een eigenschap die meer leraren parten speelt. Het zou Heemskerk niet verbazen

als die karaktertrek bijdraagt aan het negatieve imago van het beroep. “Je wilt toch vooral laten zien hoe geweldig je leerlingen zijn. Het gaat niet om jou. Misschien vertaal ik mezelf te veel naar mijn collega’s hoor, maar ik vraag me regelmatig af waarom mensen het lerarenberoep onaan-trekkelijk vinden. Onlangs studeerde ik, dankzij een leraar-beurs, cum laude af als bestuurskundige. Daarop vroegen mijn leerlingen of ik niet overgekwalificeerd was voor het onderwijs. Blijkbaar hebben ze het idee dat je alleen leraar wordt als je niets anders kunt. Dat vond ik pijnlijk. En dat terwijl wij als leraren iedere dag de mogelijkheid hebben om jongeren ons vak te laten zien.”

Heemskerks motieven om voor het onderwijs te kiezen waren ook bescheiden. Hij gaf tijdens zijn studie les aan anderstaligen. Het plezier in uitleggen gecombineerd met zijn liefde voor de literatuur deden hem kiezen voor het voortgezet onderwijs. Het leek hem mooi om leerlingen verder te brengen in hun ontwikkeling en om maatschappelijk relevant werk te doen. Negen jaar onderwijs heeft

Naam

Klaas Heemskerk (35)

School

Stedelijk Gymnasium Leiden (onder- en bovenbouw, sinds september 2012)

Nevenfunctie

Voorzitter sectie Nederlands van de Vereniging van Leraren in Levende Talen

Eerdere functie

Leraar Nederlands aan een scholengemeenschap in Zoetermeer (negen jaar lang)

Opleiding

Universitaire masters Nederlands en bestuurskunde

Burgerlijke staat

Gehuwd, drie kinderen

Heemskerk gebracht wat hij ervan verwachtte. Het mooiste vindt hij het als wat hij heeft voorbereid, aankomt bij zijn leerlingen. “Als de luikjes opengaan”, zegt hij. “Of als een les één vloeiende beweging wordt. Of als je

ziet dat leerlingen enthousiast worden door wat je ze vertelt. Gesprekken over literatuur vormen ook altijd hoogtepunten.” Wat niet wil zeggen dat hij erop uit is om zieltjes te winnen voor zijn vak. Nederlands is voor iedereen verplicht. Heemskerk wil zijn leerlingen vóór alles een stevige taalvaardige basis geven, zodat ze het vervolgonderwijs goed aankunnen.

Noodzakelijk compromis

Een minder aantrekkelijk aspect van het leraarschap is het gebrek aan tijd. Heemskerk: “Lesgeven is in principe oneindig: er is geen grens aan wat je kunt doen aan voorbereiding en begeleiding. Op piekmomenten kan de druk zo groot zijn, dat je tegen je eigen professionele gevoel in moet handelen. Dan zit ik op zondagavond, na het wegwerken van een stapel correctiewerk, de lessen voor zeven klassen voor te bereiden. Dan red ik het gewoon niet om het voor alle zeven even goed te doen. Dan krijg je een noodzakelijk compromis: een lesvoorbereiding waar je niet volledig tevreden over bent.” Daar komt nog bij dat lesgeven niet iets is dat je op een gegeven moment be-

heerst. Een leraar moet altijd blijven nadenken en bereid zijn om dingen anders te doen.

Een lastig punt in het dagelijkse werk is recht doen aan de verschillen tussen leerlingen. Heemskerk: "Voor sommige leerlingen is het goed om te versimpelen, maar anderen kunnen meer aan en vinden het juist prettig als je de uitleg in het boek problematiseert. Je primaire reactie is om toe te geven aan degenen die de stof lastig vinden, maar dan zit de andere helft zich te vervelen. Daarom splits ik een klas regelmatig op. Maar het blijft wel zoeken naar het juiste evenwicht."

Op de school waar Heemskerk nu werkt, krijgt hij voldoende vrijheid om naar eigen inzicht te handelen. Hij is blij met zijn hoogopgeleide, toegewijde collega's. "Secties Nederlands zijn notoir verdeeld, omdat het curriculum minder helder is dan bij andere vakken. Dan is het niet prettig als je moet samenwerken met mensen die niet bevoegd zijn. Ik heb meegemaakt dat een collega het mondeling over de literatuurlijst wilde afschaffen, omdat ze zelf de boeken niet gelezen had. Ik zie mijn collega's op deze school investeren in hun lessen. En omdat ik hier dit jaar ben begonnen, worden mijn lessen af en toe bezocht door collega's. Dat is bijzonder prettig. Het maakt je bewust van zaken die je zelf niet ziet en het helpt je om je lessen nog verder te perfectioneren."

Cijfers

Als voorzitter van de sectie Nederlands van de Vereniging van Leraren in Levende Talen hoort hij regelmatig van collega's dat hun professionele vrijheid afneemt door de toe-

nemende overheidsaandacht voor het eindexamen. Bij tenvallende examenresultaten besluiten schoolleiders nogal eens om minder tijd te besteden aan bijvoorbeeld literatuurgeschiedenis, en meer aan examentraining. "Dan kunnen leerlingen als ze van school komen heel goed meerkeuzevragen beantwoorden over de functie van de eerste alinea. Maar kunnen ze ook goed lezen of schrijven? Het gaat mij te veel over cijfers en te weinig over kwaliteit van onderwijs."

Heemskerk denkt dat er andere manieren zijn om te sturen op onderwijskwaliteit. Manieren die de leraar meer ruimte laten. "Je zou vakinspecteurs kunnen inzetten. Een colleganeerlandicus die aan je vraagt: wat doe je met het schoolexamen? Verder zou je in plaats van naar de examenresultaten, kunnen kijken naar het succes van leerlingen in vervolgopleidingen. Het gaat toch om de ontwikkeling in taalvaardigheid die een leerling nodig heeft."

Moderne leraren gebruiken graag hun professionele ruimte, denkt Heemskerk. Hij ziet veel jonge collega's die meer autonomie opeisen, zowel binnen de school als in landelijke bestuurs- en adviesorganen. Tot slot geeft hij een waarschuwing af: "Ik zie veel onvrede onder leraren over hun gebrek aan invloed op het onderwijsbeleid. Zorg dat het discours rond professionaliteit niet een nieuw sturingsmechanisme is om docenten zonder compensatie nog harder te laten werken. Schoolleiders kunnen vaak moeilijk overweg met de professionele autonomie van leraren. Ik zie ze te vaak wijzen op het type collega dat meer vrijheid niet aan zou kunnen. Een goede schoolleider is niet bang om de invulling van het onderwijs meer aan de leraar zelf over te laten."

Imane Bentaher, docente maatschappijleer en Nederlands, Sweelinck College, Amsterdam

“Dit beroep vraagt om idealen”

Imane Bentaher twijfelde ooit tussen een loopbaan in het onderwijs of in het theater. Nu geeft ze les op een Amsterdamse categorale mavo. “Ik mag elke dag voorstellingen doen, voor volle zalen”, zegt ze. De boodschap die ze haar publiek wil geven is: denk na over de keuzes die je hebt.

Tijdens haar opleiding liep Imane Bentaher stage op het Sweelinck College. Toen ze haar bevoegdheid had, koos ze bewust voor een baan op deze school. “Ik was gecharmeerd van de leerlingen”, zegt ze. “Vmbo-t- en mavo-leerlingen worden onderschat. Ze kunnen meer dan de buitenwereld denkt. Ze zijn bijvoorbeeld heus wel geïnteresseerd in politiek. Als je ze maar op de juiste manier aanspreekt. Ze willen dingen snel veranderen; het is de ‘Yes we can!-generatie’. Ik zet ze aan het denken over wat ze willen en welke keuzes ze hebben.”

Wereldbeeld

Voor Bentaher draait het daarbij niet alleen om de keuzes die de leerlingen voor zichzelf maken, maar ook om wat de gevolgen daarvan zijn voor een ander. Begrippen als verantwoordelijkheid nemen, rechtvaardigheid en vrijheid zijn moeilijk voor de leerlingen. In de lessen maatschappijleer probeert Bentaher de begrippen te duiden. “Vijftienjarigen denken nog zo zwart/wit. Ik wil dat ze nadenken over wat rechtvaardig is, en over waar hun vrijheid stopt en die van een ander begint. Uiteindelijk wil ik dat hun wereldbeeld verandert. Ik wil kritische burgers van ze

maken en ze emanciperen. Dat is een grote verantwoordelijkheid. Maar het geeft ook veel voldoening. Dit beroep vraagt om idealen – misschien wel meer dan andere beroepen.”

De beste momenten in de klas beleeft Bentaher als ze ziet dat het denkproces bij leerlingen op gang komt. Daarvoor gebruikt ze graag werkvormen waarin dilemma’s centraal staan. Wat doe je als je met z’n tweeën een toets hebt gestolen, het wordt ontdekt en je wordt apart van elkaar erover bevraagd? Beken je dan of blijf je omwille van de vriendschap zwijgen? “We hebben het uitgeprobeerd in de klas, in wisselende tweetallen. Toen bleek dat degenen die bleven zwijgen, de meeste straf kregen, omdat hun maatjes wél bekenden. Dat zijn van die ‘oh ja-’ of ‘oh-jeemomenten’ voor de leerlingen. Hun wereldbeeld is even niet meer wat het was. Ze ontdekken de gevolgen van de keuzes die ze maken.”

Uitdrukken

Kritische burgers moeten zich goed kunnen uitdrukken. Voor Bentaher horen taalvaardigheid en maatschappijleer

Naam

Imane Bentaher (24)

School

Sweelinck College in Amsterdam (tweede en derde klassen mavo, sinds 2008)

Nevenfuncties

Volgt een opleiding tot assessor aan de Hogeschool van Amsterdam (zodat ze docenten in opleiding kan beoordelen op vakinhoud en pedagogische kwaliteiten), jurylid bij het Landelijk Expertisecentrum Maatschappijleer voor de prijsvraag naar de beste vaklessenserie en het beste onderzoek

Opleiding

Lerarenopleiding Maatschappijleer en Nederlands aan de Hogeschool van Amsterdam (tweedegraads bevoegdheid)

Burgerlijke staat

Gehuwd

bij elkaar. Ze gebruikt haar taalonderwijs in de lessen maatschappijleer, en bij Nederlands laat ze de leerlingen debatteren of filosoferen over maatschappelijke vraagstukken. “De combinatie is heel sterk.”

Voor maatschappijleer ging de lesstof Bentaher niet diep genoeg. Daarom heeft ze meegeschreven aan een nieuwe methode voor het vak: Impuls van Noordhoff. “Ik vond dat leerlingen meer konden worden uitgedaagd en dat de abstracte lesstof meer voor ze moest gaan leven. Ik wilde aandacht voor vaardigheden zoals problemen oplossen en spreken. In onze methode krijgen leerlingen niet alleen theorie. Ze moeten kleine onderzoeken doen, waarbij ze bronnen gebruiken om vragen te beantwoorden.” Bentaher voerde veel overleg met de projectleider van de methode. Het werken aan het boek deed haar goed; ze kon haar ideeën erin kwijt. Naast haar eigen methode gebruikt ze ook de werkvormen van het onlangs opgerichte Expertisecentrum Maatschappijleer. Het centrum is voor haar een vernieuwende bron voor vakdidactiek.

Bentaher vindt dat er te weinig programma’s zijn voor ambitieuze docenten: voor mensen met goede ideeën over lesinhoud of schoolbeleid. “Leraren die graag willen groeien, hebben daar weinig mogelijkheden voor. Dat is jammer. Soms lijkt het alsof dienstjaren belangrijker zijn dan kwaliteit. Dat drukt op termijn het enthousiasme van jonge

docenten.” Zelf vindt ze dat ze voldoende ruimte heeft om haar lessen op haar manier in te vullen. Ze organiseert projecten waarbij ze experts van buiten de klas in haalt, en ze werkt, zoals gezegd, graag met dilemma’s. Haar relatie met haar collega’s en de schoolleiding is goed. “Ik voel me hier thuis. De sfeer is open. We zijn een relatief klein team, de communicatielijnen zijn kort. Ik heb best vaak een afwijkende mening, maar die is altijd bespreekbaar.” Bentaher ziet in het algemeen in het onderwijs wel de ruimte voor eigen professionele inbreng langzaam afnemen. Dat gebeurt mede door de groeiende aandacht van scholen voor instroom- en doorstroomcijfers. “Een zwakke of problematische leerling drukt het gemiddelde, maar juist bij deze leerlingen komt het aan op de professionaliteit van de leraar. De cijfers doen de werkelijkheid van het leerproces onvoldoende recht.”

Roeien

Onlangs las ze een roman van Paul Murray, getiteld *Skippy tussen de sterren*. “Het boek maakt eigenlijk alle onderwijskundige boeken overbodig als je erover nadenkt”, zegt ze. De roman is geschreven vanuit verschillende perspectieven, waaronder die van leerlingen, docenten en schoolleiding. “Ik kon voor ieder personage in het boek iemand hier op school aanwijzen. De situaties zijn zo herkenbaar.” Het verhaal gaat ook over het verschil tussen docenten. Wat onderscheidt een goede docent van anderen? Bentaher denkt dat professionaliteit en persoonlijkheid in balans moeten zijn. “Een leraar hoeft geen speciale karaktereigenschappen te hebben. Je moet vooral met plezier voor de klas staan. Ik kan ontzettend lachen met mijn pubers. Verder moet je idealen hebben en in een team kunnen

werken. Je zit met z’n allen in een boot, je moet allemaal roeien. In je eentje lukt het niet. En docenten die niet vakbekwaam zijn of pedagogisch tekortschieten, kunnen we ons niet permitteren. Daarmee neem je de leerlingen én het vak niet serieus.”

Leraren zouden wat Bentaher betreft beter de hulp van ouders kunnen benutten. “Ouders willen best betrokken zijn bij het onderwijs aan hun kinderen, maar ze weten vaak niet hoe. Daar zouden we beter over na moeten denken. Wij zijn een kleine school, een grotere ouderbetrokkenheid moet hier te realiseren zijn.”

Wat zijn haar wensen voor de toekomst? Bentaher: “Ik heb het hier erg naar mijn zin, maar ik wil me graag verder ontwikkelen en misschien moet ik ook in een ander schooltype ervaring opdoen. Verder heb ik plannen om een hbo-master te volgen over leerlingen met speciale leerbehoeften. Ik denk dat een goede les voor dat soort leerlingen een goede les is voor iedereen. En daar gaat het om. De leerlingen staan centraal. Zij weten mij elke dag positief te raken en dat maakt mijn baan zo mooi.”

Marcel Janse, docent vmbo, OdyZee College, Kloetinge

“Als het moet, begin ik ieder uur opnieuw. Zonder rancune”

Marcel Janse werkt in Zeeland in het voortgezet speciaal onderwijs. Hij beschouwt het als zijn belangrijkste taak om zijn vmbo-leerlingen basisveiligheid te geven. Alleen daarmee komen ze toe aan leren. “Ik zeg altijd: ik ben jullie safetybelt.” Om die te kunnen zijn moet hij voortdurend de regie hebben.

Robert (niet de jongen op de foto) is een van de negen leerlingen in Marcels vmbo-klas. Het is een combinatieklas van derde- en vierdejaarsleerlingen in de basisberoepsgerichte leerweg. Robert heeft, net als veel van zijn medeleerlingen, een autistische stoornis. Hij zit het liefst alleen, van de groep afgesloten, aan zijn tafeltje. De andere leerlingen pesten hem met zijn haarkleur en zijn ongewassen kleren. Janse wil dat Robert actief deelneemt aan de les en dat het pesten stopt. Daarvoor haalt de leraar alles uit de kast. Hij steekt veel tijd in gesprekken met Robert en met de klas. Hij zondert de jongen af als het nodig is. Janse maakt zelfs afspraken met Robert over schone kleren. ‘Regels’ en ‘duidelijkheid’ zijn de belangrijkste trefwoorden uit Janse’s woordenboek. “Voorspelbaarheid geeft veiligheid”, zegt hij. “Mijn leerlingen weten precies wat wel is toegestaan en wat niet. Ik voorkom dat ze voor verrassingen komen te staan. Zo draag ik elke dag een wit t-shirt. Zonder die voorspelbaarheid stagneren ze.”

Suizende oren

Het belang van een ijzeren regelmaat en van duidelijkheid leerde Janse in zijn eerste week voor de klas op een Haagse lom-school. “Ik kwam net van de pabo. De leerlingen zaten op en onder de tafels, ze liepen de klas in en uit. Ik had suizende oren van de paniek, ik wist het niet meer. De theorie van het lesgeven ging door mijn hoofd, maar daar had ik toen even niks aan. Uiteindelijk greep de adjunct-directeur in. Hij bracht rust en duidelijkheid in de klas. Ik was te veel met mezelf bezig geweest, te weinig met de leerlingen.” Janse denkt dat dit elke beginnende leraar overkomt. “De eerste drie jaar ben je met jezelf bezig, daarna een aantal jaren met je collega’s en pas dan ben je er volledig voor de kinderen. Waar het om gaat, is dat je steeds blijft nadenken over wat je doet. *Never smile until christmas*. Wat vandaag werkt, werkt morgen misschien niet. Als jij de regie maar hebt.” Janse heeft de leiding na die eerste week niet meer uit handen gegeven.

Naam

Marcel Janse (44)

School

OdyZee College in Kloetinge (vmbo-b, derde en vierde leerjaar, leerlingen met psychiatrische stoornissen en gedragsproblemen (VSO/ZMOK), sinds augustus 2012)

Nevenfuncties

Lid van de werkgroepen dyslexie en elektronische leeromgeving van de school

Eerdere functies

Leraar SO/VSO invalpool Den Haag, groepsleeraar VSO/IMO Leiden, groepsleeraar basisschool Vlissingen, groepsleeraar VSO/ZMOK Middelburg, ambulante begeleider REC 4 Goes

Opleiding

Pabo, hbo seminarium voor orthopedagogiek (specialisaties: speciaal onderwijs en leer- en gedragsmoeilijkheden), twee hbo-masters speciaal onderwijs ('ambulante begeleiding' en 'begeleiden, schoolontwikkeling en leidinggeven')

Burgerlijke staat

Gehuwd, drie kinderen

De regie stevig in handen, regels en duidelijkheid: kan hij als leraar ook flexibel zijn? Juist wel, vindt Janse. Maar binnen de grenzen die hij aangeeft. "Het is het rots- en waterprincipe. Als ik zie dat een kind ergens weerstand tegen heeft,

beweeg ik eerst met hem mee, als water. Ik schaaak wel eens een kwartiertje met een leerling die zich niet kan concentreren. Maar uiteindelijk moet hij toch doen wat ik zeg. Dan ben ik als een rots."

Maken en breken

Het is precies de reden waarom Janse heeft gekozen voor het speciaal onderwijs: hij kan zich hier meer richten op de behoeften van individuele leerlingen. Hij denkt dat daar in het reguliere onderwijs minder ruimte voor is. "Ik ben hier nog meer dan op een reguliere school deel van hun opvoeding. Je kunt kinderen maken en breken. Ik ben hier om ze te maken. Om ze te laten zien dat ze de regie over hun eigen leven kunnen nemen. Daarvoor daag ik ze uit. En als het moet, begin ik ieder uur opnieuw. Zonder rancune. Daar heb ik op deze school de ruimte voor."

Al wordt het ook in het speciaal onderwijs steeds moeilijker, vindt Janse. De methodes zijn meer centraal komen te staan, meer dan het kind. Er is meer nadruk op het halen van eindtermen. Hij wordt als leraar afgerekend op wat zijn leerlingen aan resultaten halen. Bovendien zijn de kinde-

ren veranderd. “Ze zijn nu veel consumptiever ingesteld dan in mijn beginjaren. Op de Haagse lom-school kreeg ik die gasten al enthousiast als ik iets moois op het bord tekende. Nu kom ik daar niet meer mee weg. Ze willen altijd meer.” En dan is er nog de bureaucratische rompslomp, die in het speciaal onderwijs groot is. “Als je ziet wat ik aan administratie per leerling weg moet werken... Die tijd kan ik veel beter besteden.”

Hardlopen

Wat maakt Janse anno 2012/2013 tot een goede leraar? Hij hoeft niet lang na te denken over het antwoord: stabiliteit, geestelijke rust en – niet te vergeten – kennis. De eerste twee krijgt hij door zijn gezin en door het hardlopen. Zijn kennis houdt hij op peil via de vakliteratuur, het bijhouden van digitale ontwikkelingen en het contact met collega’s, beleidsmakers en zelfs politici. “Algemene ontwikkeling vind ik belangrijk, net als nieuwsgierigheid. Je moet de drive hebben om niet alleen je leerlingen, maar ook jezelf én het onderwijs te blijven vernieuwen.” Janse behaalde naast zijn werk twee masteropleidingen. Daarnaast vindt hij de steun van de schoolleiding en de collega’s heel belangrijk. Al vind hij het ook wel lastig als collega’s op leerlingen anders reageren dan hij. “Ik vind niet gauw iets ‘heftig’. Als collega’s het gedrag van een leerling zo benoemen, dan heb ik daar moeite mee.” Lachend: “Dan heb ik de neiging om hen ook op te voeden. Gelukkig krijg ik hier alle ruimte om te zijn wie ik ben.”

Janse vindt zichzelf beter in zijn vak sinds hij zelf kinderen heeft. Daarbij speelt een rol dat twee van zijn zoons het syndroom van Asperger hebben. De oudste van

de twee zit bij hem op school. “Het geeft mij een voor-sprong in mijn werk hier. Ik snap de zorgen van ouders beter. Loslaten is heel moeilijk voor ouders met een kind in het speciaal onderwijs. En dan zijn er de zorgen over de vraag of hij wel goed zit.” Ouders en hulpverleners willen altijd weten wat er met een kind aan de hand is. Als vader begrijpt Janse dat heel goed. Maar als leraar vraagt hij zich veel meer af wat een kind wél kan en hoe hij daarmee om kan gaan. “Ik richt me liever op het handelen in plaats van op het probleem. Doe je dat niet, dan kun je kansen op ontwikkeling missen. Die kanteling in het kijken beschouw ik als een mooie taak voor mij.”

(Robert is een gefingeerde naam)

Hilde Rotmensen, mbo-docent verpleegkunde, Alfa-college Hardenberg

“Als je wilt, kun je kansen creëren”

“Onderwijs maak je samen en niet vanachter een bureau.” Dat is het motto van Hilde Rotmensen, docent verpleegkunde, die zelf stevige wortels in de beroepspraktijk heeft. Het is ook wat ze haar mbo-studenten mee wil geven: je kunt zelf veel bijdragen aan hoe dingen gaan worden.

“Door in het onderwijs te werken kan ik heel bewust een bijdrage leveren aan betere zorg. Dat is mijn *drive*. Dat ik vierdejaars in hun laatste stage zie, ieder met hun eigen kwaliteiten, en kan denken: het werkveld krijgt er weer een aantal mooie mensen bij.” Naast het leren van theorie en vaardigheden is de persoonlijke ontwikkeling van studenten erg belangrijk in het mbo. Het begeleiden van dat ontwikkelingsproces vindt Hilde Rotmensen belangrijk en boeiend. “Reflecteren is inherent aan ons beroep. De studenten leren over zichzelf, over wat ze goed kunnen en wat ze nog kunnen leren.”

Loslaten

Leerlingen coachen betekent voor Rotmensen dat ze kaders stelt, maar ook ruimte geeft. In het eerste leerjaar staan structureren, leren plannen en overzicht krijgen voorop. Daarna is het gaandeweg loslaten. “De derde- en vierdejaars die ik begeleid, zijn jongvolwassenen. Ze zijn zelfstandig, verantwoordelijk en willen gelijkwaardig behandeld worden. Daar ga ik graag in mee, tot ik zie dat het niet goed gaat. Dan maak ik afspraken met ze.” Wie zich niet aan afspraken houdt, weet wat de consequenties zijn.

De student moet dan bijvoorbeeld een opdracht overdoen, of kan een toets niet maken. Toch houdt Rotmensen daar niet koste wat kost aan vast. “Wanneer ze eerlijk zeggen waarom ze zich niet aan een afspraak konden houden, dan kijk ik naar andere mogelijkheden. Een ander zal misschien zeggen: afspraak is afspraak. Ik niet.”

Zelf werkte Rotmensen lang in allerlei functies in de thuiszorg, ook toen ze al een baan in het onderwijs had. Ze vindt het essentieel dat mbo-docenten dicht bij de praktijk staan. De docenten moeten ontwikkelingen in het werkveld signaleren en in hun onderwijs vertalen. Ze geeft het voorbeeld van een complex voor kleinschalig wonen dat tegenover de school werd gebouwd. Studenten bleken daar geen stage te kunnen lopen, omdat het Alfa-college ‘huishouding’ uit de opleiding had geschrapt. Om dat hiaat te vullen is de module ‘kleinschalig wonen’ ontwikkeld. “In het mbo maak je onderwijs samen met het werkveld. Anders krijg je vanachter het bureau bedachte dingen: prachtige modules die niet aansluiten bij de praktijk.”

Naam

Hilde Rotmensen (40)

School

Alfa-college Hardenberg (docent verpleegkunde, niveaus 3 en 4, sinds 1999)

Nevenfunctie

Lid kenniskring lectoraat 'Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie' (lector Ineke Delies, Stenden Hogeschool)

Eerdere functies

Begonnen als coördinator in de thuiszorg waar ze, ook in andere functies, werkzaam was tot 2010

Opleiding

Hbo verpleegkunde, tweedegraads lerarenopleiding verpleegkunde, hbo master Learning & Innovation

Burgelijke staat

Gehuwd, vier kinderen

'Superleerwinst'

Een bijzondere vorm van leren in de praktijk zijn twee leerafdelingen in het plaatselijk ziekenhuis. Het Alfa-college heeft deze samen met scholen uit de regio opgezet. Mbo'ers en hbo'ers runnen gezamenlijk een afdeling,

onder verantwoordelijkheid van een gediplomeerd verpleegkundige. Rotmensen geniet als ze haar studenten daar bezoekt. Ze doen op de leerafdeling ervaringen op die waardevol zijn voor hun hele loopbaan. "Als beginner staan ze met open mond te kijken naar een klasgenoot die al een half jaar op die afdeling is. 'Wat weet zij al veel, dat leer ik nooit!' Maar uiteindelijk zijn ze zelf de senior die een studiegenoot begeleidt." 'Superleerwinst' noemt Rotmensen het: studenten die kennis overbrengen aan elkaar.

Rotmensen is van het type: veel willen en leuk vinden, snel denken en altijd mogelijkheden zien. Toen ze net kinderen had, vond ze het prima om alleen lessen te draaien. Ze gaf zowel verpleegtechnische vakken als theoretische, over thema's als dementie. Toen de tropenjaren thuis voorbij waren, nam ze met liefde andere taken op zich. Zo hield ze zich een tijd lang bezig met het ontwikkelen en vaststellen van examenprogramma's, hielp ze bij de opzet van de opleiding verpleegkunde, bewaakte de uren van het team, maakte roosters voor de toetsweken en hielp het onderwijs in burgerschap opzetten. "Als je wilt, kun je kansen

creëren. Burgerschap kregen we via het ministerie opgelegd. Dan kun je zo'n overheidsdocument statisch tot je nemen, maar je kunt er ook zelf invulling aan geven." Dus zat ze in de regiegroep burgerschap, gaf ze zelf lessen en organiseerde ze met een collega themadagen over zaken als leefstijl en politiek.

Eyeopener

De keerzijde van haar enthousiasme is, dat ze soms te hard van stapel loopt. Ze begon zich af te vragen hoe dat anders kon en zocht op aanraden van haar opleidingsmanager een coach. "Van mijn collega's kreeg ik terug dat mijn verwachtingen veel te hoog zijn. Dat was een *eyeopener*. Ik realiseerde me dat ik moest veranderen. Nu leer ik ermee spelen. Ik heb ontdekt dat ik olievlekken kan creëren." Tegenwoordig gooit Rotmensen eerst een balletje op bij één collega, legt het dan eens neer in het team en weet zo meerdere collega's mee te krijgen in haar ideeën. Ze leert loslaten en maakt zelf keuzes. Het effect is dat de taken beter verdeeld zijn en dat zij zelf ruimte heeft gekregen voor nieuwe dingen.

Haar enthousiasme verhindert Rotmensen niet kritisch te blijven. Ze noemt de urennorm. "Je kunt een vol en zinvol programma draaien, met een enorme leerwinst, maar toch niet voldoende lesuren draaien omdat je bijvoorbeeld ook een studiedag voor docenten hebt bijgewoond. Daarover moet je je verantwoorden bij de inspectie. Dan kun je ervoor kiezen om enorm te gaan proppen om aan de urennorm te voldoen. Maar waar hebben we het dan over? Over kwantiteit of kwaliteit?" Een richtlijn is goed, stelt Rotmensen, maar afgerekend worden op te weinig uren

en bestempeld tot risico-opleiding? Zij zou het graag anders zien.

Liever dan te lang stilstaan bij wat haar belemmert, richt Rotmensen zich op het positieve, zoals haar eigen ontwikkeling. Die is voor haar een *must*. "Lang had scholing van docenten geen prioriteit in het onderwijs, terwijl je wél mensen opleidt. Gelukkig zijn het ministerie en de scholen de laatste jaren het belang van scholing gaan inzien." Even heeft de vraag gespeeld of ze manager wilde worden. De kwaliteiten ervoor heeft ze, ontdekte ze in haar coachingsgesprekken. Maar wat wilde ze zelf? Ze kwam uit bij de master Learning & Innovation. "Ik wil liever op een klein stukje de diepte in. Ik vind het een uitdaging te zoeken naar een match tussen contact met studenten en het coördineren. Op die manier kan ik bijdragen aan de inhoud en kwaliteit van het onderwijs."

“Congruent zijn; dat is belangrijk”

Nieuwsgierigheid naar kinderen en naar hoe ze leren drijft Lonneke Vermeulen om vol overgave haar beroep uit te oefenen. Ze wil haar basisschoolleerlingen op een creatieve manier kennis meegeven, maar ook zelfreflectie en een kritische houding. “Hoe weet je dat iets zo is? Ga maar kijken. Er is niet één waarheid.”

Dat ze voor de klas wil staan, ziet Lonneke Vermeulen vrijwel elke dag bevestigd. “Het is échter dan al het andere. Kinderen hebben die dubbele laag niet die je bij volwassenen soms merkt – dat je moet puzzelen hoe je overkomt. *What you see is what you get*. Daarvoor moet je wel zien wat bij ze gebeurt. Goed kijken. En ik denk dat ik dat doe. Ik kan kinderen goed ‘lezen’ en dat vind ik fijn. Dat geldt ook andersom. Zeker bij de kleuters. Daar kun je, terwijl iets je bedrukt, vrolijk doen en dan komt zo’n kind naast je zitten en zegt: ben je een beetje verdrietig?”

Vermeulen blijft in het lesgeven dicht bij zichzelf. Ze kan en wil niet anders. “Kinderen zijn een spiegel. Ze drukken je met je neus op de feiten. Ik ben altijd op zoek naar wat dat zegt over mij. Een docent op de pabo zei: als je een drukke of onrustige klas hebt, dan ligt dat aan drie dingen: de docent, de docent en de docent. Dat is zo wáár. Als je snel tussendoor dingen wilt doen omdat je straks een vergadering hebt, krijg je dat terug van je klas. Maak jij je druk, dan doen zij druk. Dan moet je terug naar het moment, meteen iets aanpassen in jezelf.” Vermeulen stelt zich daarin kwets-

baar op. Als ze haar dag niet heeft, zegt ze het eerlijk. Dat kwetsbare wil niet zeggen dat ze aanzien verliest. “Ik ben congruent, dat is heel belangrijk.”

Beperkt

Vermeulen kwam via de vervangingspool, waarvoor ze na de pabo ging werken, op haar huidige school terecht. “Als vervanger maak je alles mee. Op deze school lagen de spullen klaar en voelde ik me welkom. Het kwam gestructureerd op me over en dat past mij wel.” Toen er een vacature was bij de kleuters, solliciteerde ze en werd aangenomen. Ze wilde meteen door met een post-hbo-opleiding pedagogiek en nog niet fulltime voor de klas. “Ik was pas 21 en niet zo zeker van mezelf. Maar ik had ook honger naar meer, wilde dieper ingaan op bijvoorbeeld gedragsproblematiek. De pabo vond ik daarin vrij beperkt.” Werken met kleuters was niet haar eerste keuze, maar het beviel heel goed. “Tijdens mijn opleiding vond ik mijn stage bij de kleuters vreselijk lastig, maar als je een eigen klas hebt, is het zo leuk. Zo’n kind dat net op school komt, is nog vol verwachting. Alles is nieuw en je kunt het een fijn en veilig plekje bieden.”

Naam

Lonneke Vermeulen (30)

School

NSV2 of Nijmeegse schoolvereniging II (sinds 2003, eerst zes jaar groep 1 en 2, daarna groep 6)

Nevenfunctie

Was bovenbouwcoördinator, bedacht en realiseerde de Groepsplanversneller (zie: www.groepsplanversneller.nl)

Opleiding

Bachelor of arts, leerkracht basisonderwijs, post-hbo pedagogiek, practicioner en master neurolinguïstisch programmeren (NLP)

Burgelijke staat

Ongehuwd samenwonend

Na zes jaar kleuters stapte Vermeulen over naar groep 6. Ze kan de lijn in het leren daar door-trekken. "Samenwerken vind ik heel belangrijk. Dat ze zelf ontdekken en al hun zintuigen gebruiken. Bij een les over de zon en de aarde laat ik met een poppetje en

een lantaarn zien wat er met de schaduw gebeurt. Wat materialen betreft zijn we wel wat beperkt. Bij de kleuters is dat nog ontzettend rijk, terwijl het daarna vooral boek en schrift is. Wat ik kinderen probeer te leren is dat ze altijd vragen moeten stellen. Niet klakkeloos iets van anderen aannemen. Hoe weet je dat iets zo is? Ga maar kijken. Er is niet één waarheid. Door vragen stellen wil ik ze prikkelen zelf na te denken."

Grenzen

Dat de groep 6 die Vermeulen overnam als een moeilijke groep bekend stond, vond ze een uitdaging. Achteraf bleek het de bekende druppel. In combinatie met de overgave waarmee ze al jaren haar werk deed, leidde het tot een *burn-out*. "Onderwijs is gevaarlijk als je niet goed bent in het stellen van je eigen grenzen. Al heeft een *burn-out* ook altijd met zaken buiten je baan te maken en met jezelf. Bij mij kon een tienminutengesprek met ouders uitlopen tot meer dan een uur. In het plakboekje voor de oudste kleuters plakte ik altijd net iets meer foto's en wilde ik in een persoonlijk verhaaltje de kern raken. Daar was ik avonden mee bezig. En altijd wilde ik de

potloden geslepen hebben, een nieuwe raamschildering en een mooi prikbord. Op alles riep ik 'ja', voordat ik had nagedacht of ik tijd en zin had. Ik voelde me op een ongezone manier belangrijk." Sinds dat besef tot haar door-drong, is Vermeulen een stuk relaxter.

Wel maakt ze zich zorgen over de afstand tussen theorie en praktijk, tussen het klaslokaal en de bestuurstafel, en alle lagen die daartussen zitten. "Die kloof wordt steeds groter. Ze bedenken dingen die niet gaan werken. Of het bestuur schaft een leerlingvolgsysteem aan met 36 doorklikmenu's en zegt: ga het maar doen. Aan de andere kant zijn leerkrachten niet altijd mondig genoeg. Ze hebben het gevoel dat alles voor hen wordt bepaald, zeggen: het moet nu eenmaal. Maar moet het echt?"

Effectieve onderwijstijd

Verder vindt Vermeulen de nadruk op prestatie en efficiëntie bedenkelijk. "Zo'n Cito-toets, die oorspronkelijk bedoeld is als intern leerlingvolgsysteem, lijkt nu de leidraad te worden voor ons onderwijs. Er zijn middelbare scholen die eigenlijk alleen maar vragen naar de Cito-score."

De tijd die ze inruimt om met kinderen te praten, vindt ze ook belangrijk. De gesprekken gaan over de interactie van leerlingen met anderen, hun eigen verantwoordelijkheid en hun behoeften. Ze vinden ook ad hoc plaats. "Als ze na een ruzie in de pauze binnenkomen, kan ik dat niet negeren. Daar praten we dan eerst over. Ruis gaat voor. Is dat dan geen effectieve onderwijstijd?"

Tot slot zijn er nog de administratieve lasten. De frustratie daarover heeft Vermeulen omgezet in een mooi product:

de Groepsplanversneller. Het maken van groepsplannen kost haar en haar collega's veel tijd. Samen met een onderwijsadviseur en twee technenuten heeft ze daarom in Excel een programma ontwikkeld. Daarin zijn de basis-groepsplannen voor lezen en begrijpend lezen voor de hele school intussen ingevoerd. Spelling en rekenen zullen wellicht volgen en wie weet ook een 'internetbased' versie. Dat gaat stap voor stap. Belangrijkste is dat door het instrument weer tijd vrij komt voor de kinderen. "Als je er niet voor honderd procent bent, is voor de klas staan heel zwaar. Maar als je je gewoon lekker voelt en de dagen gaan goed, is het de beste baan van de wereld."

Tot slot

Acht leraren, uit verschillende onderwijssectoren. Acht persoonlijke manieren om het lerarenberoep in te vullen. Dat levert verschillende gesprekken op. Toch springen vooral de overeenkomsten in het oog.

De geportretteerden denken zonder uitzondering veel na over hun werk. Ze weten waar ze voor staan. Maar ze zijn niet klaar met denken. Ze blijven zich, net als hun leerlingen, ontwikkelen. Ze hebben vaak naast hun baan een extra opleiding genoten. Ze gooien graag hun klaslokalen open om van anderen feedback te krijgen. De leraren in dit boekje kijken, kortom, regelmatig uit het raam.

Gevraagd naar hun beste moment zeggen ze allemaal: het moment dat het kwartje valt bij de leerling. “Dan zit ik ’s avonds op de bank en denk ik: Yes! Hij snapt het”, verwoordt Tom van Eijk het gevoel. Het is helemaal mooi als dat gebeurt bij een leerling die moeite heeft met de lesstof. Leerlingen die trots zijn op wat ze zelf hebben gepresteerd, dáár doen de leraren het allemaal voor. Kinderen en jongeren een stukje verder brengen, dat is waar het om gaat. ‘Verder brengen’ betekent kennis aandragen, maar ook leerlingen uitdagen om zelf na te denken. Onderwijs gaat niet alleen over meetbare leerprestaties.

Daarom omarmen de geportretteerden in dit boekje het principe ‘pas toe of leg uit’, dat de inspectie kan hanteren. Ze wijzen erop dat als leraren weten waar ze voor staan,

hun professionele ruimte groter wordt. Je hoeft niet alleen maar uitvoerder te zijn van onderwijsdoelen die anderen bedenken. Je kunt afwijken van de norm, mits je het goed kunt verantwoorden. De geïnterviewden weten dat dit niet makkelijk is. Er is lef voor nodig, en de wil om die professionele ruimte te benutten. *Last but not least* is de steun van schoolleiders en bestuurders onmisbaar.

De grote persoonlijke betrokkenheid van de geïnterviewden is een van hun sterke punten. Tegelijkertijd is die betrokkenheid een valkuil. “Er is geen grens aan wat je kunt doen aan voorbereiding en begeleiding”, zegt Klaas Heemskerk. Het gevaar van té hard werken ligt bij allemaal op de loer. Daar zijn de leraren zich van bewust. Ze hebben manieren gevonden om ermee om te gaan. De een gaat hardlopen, de ander zoekt een coach. Want, in de woorden van Lonneke Vermeulen: “Als je er niet voor honderd procent bent, is voor de klas staan heel zwaar. Maar als je je gewoon lekker voelt en de dagen gaan goed, is het de beste baan van de wereld.”

Lijst van uitgebrachte adviezen en verkenningen in 2012

Geregelde ruimte
(16 februari)

Artikel 23 Grondwet in maatschappelijk perspectief
(5 april)

Kerdoelen en ontheffing Fries
(24 mei)

Leerlingvolgsysteem en tussentoets
(1 juni)

Over de drempel van postinitieel leren
(26 juni)

Zicht op een macrodoelmatig opleidingsaanbod
(26 juni)

Cultuureducatie: leren, creëren, inspireren!
(28 juni)

Wetsvoorstel Stichting en opheffing van scholen
(2 juli)

Meerdere richtingen
(2 juli)

Verder met burgerschap in het onderwijs
(27 augustus)

Aanpassing kerndoelen seksualiteit en seksuele diversiteit
(28 september)

Advies Onderwijsraad aan college van b&w Geldrop-Mierlo over programma huisvestingsvoorzieningen
(2 november 2012)

Voor informatie over deze en andere publicaties: www.onderwijsraad.nl

Colofon

De Onderwijsraad is een onafhankelijk adviescollege, opgericht in 1919. De raad adviseert, gevraagd en ongevraagd, over hoofdlijnen van het beleid en de wetgeving op het gebied van het onderwijs. Hij adviseert de ministers van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en van Economische Zaken. De Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal kunnen de raad ook om advies vragen. Gemeenten kunnen in speciale gevallen van lokaal onderwijsbeleid een beroep doen op de Onderwijsraad.

De raad gebruikt in zijn advisering verschillende (bijvoorbeeld onderwijskundige, economische en juridische) disciplinaire aspecten en verbindt deze met ontwikkelingen in de praktijk van het onderwijs. Ook de internationale dimensie van educatie in Nederland heeft steeds de aandacht.

De raad adviseert over een breed terrein van het onderwijs, dat wil zeggen van voorschoolse educatie tot aan postuniversitair onderwijs en bedrijfsopleidingen. De producten van de raad worden gepubliceerd in de vorm van adviezen, studies en verkenningen. Daarnaast initieert de raad seminars en websitediscussies over onderwerpen die van belang zijn voor het onderwijsbeleid.

Tekst:

Francissen Communicatie, Amsterdam

Interviews:

Willy Francissen, Truus Groenewegen

Ontwerpen en layout:

Balyon, Zoeterwoude

Fotografie:

Martijn Beekman, Den Haag

Drukwerk:

DeltaHage, Den Haag

© Onderwijsraad, Den Haag.

Alle rechten voorbehouden.

All rights reserved.

ONDERWIJS **raad**

Nassaulaan 6 - 2514 JS Den Haag
www.onderwijsraad.nl

